

Душан Пророковић*

Институт за међународну политику и привреду, Београд

**EUROPE'S ENERGY SECURITY AND THE
CONCLUSIONS OF THE UN
CLIMATE CHANGE CONFERENCES:
BETWEEN DESIRE AND POSSIBILITIES**

**(ЕНЕРГЕТСКА БЕЗБЕДНОСТ ЕВРОПЕ И ЗАКЉУЧЦИ
КЛИМАТСКИХ КОНФЕРЕНЦИЈА УН:
ИЗМЕЂУ ЖЕЉА И МОГУЋНОСТИ)****

Сажетак

Енергетска транзиција један је од најважнијих стратешких циљева Европске уније. Његово спровођење, пре свега кроз Европски зелени договор, не само да јача енергетску безбедност, већ води ка трансформацији целокупног економског система Европске уније. Усредсређена на 2050. годину, до када има за циљ завршетак овог процеса и постизање климатске неутралности, ЕУ као да све мање пажње обраћа на реалне проблеме и недостатке због којих наведена стратегија постаје све више упитна. У овом раду упозорава се на реалне проблеме који постоје у спровођењу енергетске транзиције, као и на недостатке због којих се европске земље могу суочити са крупним последицама у наредном периоду. Први део рада посвећен је објашњавању Европског зеленог договора и намерама

* Имејл адреса: dusan@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID ID: 0000-0003-3064-2111

** Translation *in extenso* (превод у целини). Рад представља проширену верзију усменог излагања аутора на међународној научној конференцији “Geopolitics of Energy in the Western Balkans: Issues and Opportunities” одржаној 27-28. фебруара 2025. године у Београду у организацији Универзитета Унион – Никола Тесла и Института за политичке студије. Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2025. године”, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2025. године.

ЕУ, као и недоумицама које постоје везано за његову реализацију на унутрашњем плану. У другом делу описују се иницијативе ЕУ у оквиру Париског споразума и излазак САД из ове међународне платформе, а у трећем је направљен осврт на рад Климатских конференција УН и међусобне супротстављене стратегије различитих актера. Четврто поглавље су закључна разматрања.

Кључне речи: енергетска транзиција, Париски споразум, климатске промене, ЕУ, климатске конференције УН, Европски зелени договор

СТРАТЕГИЈА ЕУ И ЕНЕРГЕТСКА БЕЗБЕДНОСТ ЕВРОПЕ: ПЛАНОВИ И НЕДОУМИЦЕ

Енергетска безбедност Европе у највећој мери зависи од стратегија ЕУ које се тичу ове тематике. ЕУ кључно опредељује политичке и економске процесе на целом континенту на почетку 21. века, тако и детерминише безбедносну динамику у (макро) регионалним оквирима. Питање енергетске безбедности ЕУ артикулисано је највећим делом кроз стратешке документе донете у другој половини друге и првој половини треће деценије 21. века. Европска унија, зависна од увоза енергената, дуго се бавила испитивањем начина и модела осигуравања енергетске безбедности заснованим на алтернативним изворима енергије још од краја деведесетих година 20. века (разрада концепта енергетске транзиције). Ипак, да се ова испитивања интензивирају и у политичкој пракси конкретизују, највише је утицала криза у односима са Русијом узрокована догађајима у Украјини 2014. године. Логично, процес је добио на убрзању након фебруара 2022. године и драстичног погоршања релација између Брисела и Москве. Углавном, приступ ЕУ у осигуравању енергетске безбедности, испоставља се, утиче не само на замену једних енергената другим, него и на пројектовану трансформацију целокупног економског система у наредним деценијама, као и на одређене друштвене промене. Европски парламент је још 2019. године усвојио необавезујућу резолуцију којом позива ЕУ и друге институције да се посвете стратешком циљу постизања „климатске неутралности” до 2050. године (Evropski parlament 2019a). То је укључивало и смањивање емисије штетних гасова за 55% до 2030. године, у односу на 1990. годину која је узета

за референтну (Evropski parlament 2019b). Овакав, преамбициозно постављен циљ накнадно је морао бити коригован, али је стратешки правац деловања остао исти. Тај стратешки правац деловања представљен је Европским зеленим договором (*European Green Deal*), који подразумева скуп политичких иницијатива Европске комисије (Evropski parlament 2019b). Интенција је да се све регулативе (уредбе, препоруке) усаглашавају према „зеленој агенди”, те да крајњи израз такве примене „велике стратегије” буду – успостављање циркуларне економије, заштита и/или обнова биодиверзитета, иницирање нових иновација и развоја пољопривреде. ЕУ жели да индукује дугорочну трансформацију привредног система и промену начина живота грађана (промену навика). Имплементацијом Европског зеленог договора осигуравају се права на чист ваздух, чисту воду и чисто земљиште, уз истовремено смањивање цене енергената, производњу здравије хране, смањивање количина отпада, повећавање удела електричних аутомобила (Evropski parlament 2024). Фокусирање на стварање одрживог прехранбеног сектора (један од „главних криваца” за климатске промене је агроиндустријски комплекс) значи еколошки одрживу експлоатацију земљишта, уз смањивање за 50% употребе пестицида, вештачких ђубрива и антимикуробних средстава. Према Плану улагања у одрживу Европу, представљеном 2020. године ЕУ је навела да до 2030. године жели да привуче преко хиљаду милијарди евра инвестиција (јавних и приватних).

Ипак, упркос амбициозним плановима и племенитим иницијативама, када је реч о остваривању представљеног у задатим роковима – јавља се неколико недоумица. Прво, европска економија практично стагнира, читаве две деценије детектују се ниске стопе раста, што нарочито видљиво постаје током периода пандемије Ковид-19 и након тог периода (од 2019. године). Нити је извесно одакле се могу привући неопходне инвестиције, нити је јасно где ће се наћи средства за финансирање скупих пројеката утврђених „зеленом агендом”? Као што је наведено, ради се о хиљадама милијарди евра, што је у сваком погледу колосална сума. При томе, од фебруара 2022. године уочава се да ЕУ све више троши за помоћ Украјини, али и за субвенционисање цене (америчког течног нафтног) гаса. Оправданост ових трошкова (који су непредвиђени) или не постоји или је минимална. Како ће се ЕУ вратити стотине милијарди евра уложене у Украјину, најчешће кроз наоружавање украјинских оружаних снага? Политички договор о решавању кризе у Украјини и заустављању оружаног сукоба иницирају Русија и

САД, улога европских држава је у свему томе ограничена. Чак и у случају трошења десетина милијарди евра на субвенционисање цене гаса током 2022. и 2023. године тешко је израчунати корист свега, пошто се свеједно економска криза продужавала, уз „бежање” инвеститора из Европе у друге делове света (најпре у САД). Високе цене гаса на европском тржишту (и у апсолутном износу и што је још важније у релативном износу, у поређењу са ценом гаса у другим деловима света), а после диверзије на стратешком гасоводу „Северни ток” и заустављања транзита преко територије Украјине, остаће такве у средњерочној или дугорочној перспективи, чак и уколико оружани сукоб буде заустављен. Руски гас може пристизати у Европу у лимитираним количинама, пошто више не постоји инфраструктура преко које може бити дистрибуиран. Зато су европске државе принуђене да увозе скупљи течни нафтни гас, што утиче на конкурентност европских произвођача на глобалном тржишту. Европске државе у таквој ситуацији имају два непријатна избора: или да наставе са трошењем десетина милијарди долара на субвенције које се вероватно неће исплатити (у најбољем случају могу кризу ублажити и учинити је подношљивијом, што ће спречити ескалацију социјалног и/или политичког незадовољства) или да дозволе даље опадање конкурентности европских произвођача на глобалном тржишту. Експлозија цена енергената (пре свега гаса) и нестабилност у снабдевању током 2022. године већ је оставила огромне последице на европску економију. Угрожени су читави сектори европске привреде, па менаџери водећих компанија упозоравају на „велики ризик од деиндустријализације Европе” (Irwin-Hunt 2023). На удару се прва нашла хемијска индустрија која је у кратком року забележила ненадокнадиве губитке. „Мартин Брудермилер, генерални директор БАСФ-а, рекао је крајем 2022. да ће компанија морати трајно смањити број запослених у Европи због виших цена енергије” (Irwin-Hunt 2023).

Са тим је повезана и друга недоумица: Европа више није доминантна у глобалној равни. Европски панел за индустрију (European Round Table for Industry, ERT) је, пратећи 64 индикатора којима мери „индустријску снагу Европе” и упоређује је са осталим актерима у глобалној економији (САД и Кина, најпре), констатује да „Европа губи своју глобалну конкурентност и заостаје за усвајањем нових производних технологија које ће обезбедити будући просперитет. Други актери, посебно Кина, преузимају истакнуту улогу, а у многим кључним областима САД су такође испред нас.

Имајте на уму да наш губитак у конкурентности није само због тога што нас је Кина претекла. Пре свега, то је последица тога што су Европљани предуго узимали нашу индустријску конкурентност здраво за готово” (Heemskerk 2022). На ово указују и статистички подаци, који говоре да је „Немачка економија била у рецесији почетком 2023. године након што је потрошња домаћинства у европском економском мотору коначно подлегла притиску високе инфлације. Бруто домаћи производ је пао за 0,3% у првом кварталу године када се коригује за ефекте цена у одређеном периоду, показала је друга процена Завода за статистику. Ово прати пад од 0,5% у четвртм кварталу 2022. године. Рецесија се обично дефинише као два узастопна квартала контракције” (Reuters 2023). „Истовремено, краткорочна предвиђања могуће рецесије говоре о релативно ниској изложености овој претњи Кине (12,5%) и Бразила (15%) и готово никаквој Саудијске Арабије (5%), Индонезије (2%) и Индије (нула!), али и високој изложености Француске (50%), Немачке (60%), САД (65%) и Велике Британије (75%). Русија је по овом параметру на 37,5%, отприлике на истом нивоу са Јапаном и Јужном Корејом, у ситуацији далеко повољнијој од западних економија” (Proković 2023). У том контексту, „притисци на конкурентност такође ће утицати на одлуке индустријских фирми о томе да ли да остану неактивне, да се преселе у друге делове света или пређу у стечај, или да производе робу по неекономској цени. У многим секторима, пре свега у аутомобилском сектору, ово се дешава у тандему са зеленом транзицијом, што доводи до тога да европски произвођачи „зелене робе”, као што су мотори за електрична возила, батерије и соларне и ветротурбине, од самог почетка раде уз мању цену. Немачке индустријске групе упозориле су да би трајне високе цене енергије могле да доведу до „деиндустријализације Немачке”, а произвођачи аутомобила запретили су да ће преместити производњу у јужну Европу, где су трошкови енергије нижи, или да ће уопште отићи ван региона. Више индустрија ће вероватно следити њихов пример. Политички одговор националних влада и Европске комисије до сада је био фокусиран на краткорочно управљање кризом, а не на одржавање „средњорочне конкурентности” (EIU 2022). На економску стагнацију надовезала се околност како европски понуђачи нису више доминирали светским тржиштем због ослањања на савремене технологије (изгубљен је тај ексклузивитет зато што се у другим деловима света такође одиграва технолошка револуција, па конкуренти сустижу или прстижу европске произвођаче), а на

то се онда надовезује и нагли раст цене енергената. Кумулативни ефекат свега производи бројне последице, које више нису само економске, него и политичке и економске. Такође, кумулативни ефекат свега је и да се поставља питање: како ће бити финансирана имплементација „зелене агенде”. Просто, нема довољно новца да се ублаже кумулативни ефекти криза које се одигравају једна за другом и да се истовремено подстиче раст индустријске производње заснован на „зеленим иновацијама”.

Трећа недоумица тиче се политичке стабилности европских држава и поготово – ЕУ. За свеобухватну стратегију попут „Европског зеленог договора” нужен је политички консензус. Има ли у ЕУ политичког консензуса око било чега? Унутрашња криза, узрокована континуалним сукобом између „унијата” и „суверениста” протоком времена постаје све дубља и интензивнија (Deimantaite 2020, 59-69). То се лако примећује од избора до избора у читавом низу држава. Суштински, то је сукоб око питања устројства ЕУ и последично – геополитичког уређења Европе. Да ли ће ЕУ бити чврсто интегрисана наддржавна целина која ће у потпуности „развластити” чланице или тек лабави савез суверених држава које ће најважније функције задржати у својим рукама? Како се даље буде одвијао овај сукоб, тако могу бити угрожене и/или преиспитиване и тековине ЕУ, укључујући и „зелену агенду”. Једнако као што постоје шансе да ЕУ имплементира Европски зелени договор до 2050. године, постоје и шансе да ЕУ до тада нестане са историјске сцене. Недоумице се јављају због акутних криза које потресају Европу и у дугом временском периоду се не решавају. Енергетска безбедност Европе не зависи само од стратегија и планова, већ и од економске ситуације и политичких околности.

ПАРИСКИ СПОРАЗУМ – СУКОБ ЕУ СА ДОНАЛДОМ ТРАМПОМ

На Конференцији УН о климатским променама (UN Climate Change Conference, The COP28) одржаној крајем 2023. године у Дубаију (Уједињени Арапски Емирати), Антонио Гутереш (*António Guterres*), генерални секретар УН – упозорио је да се „досадашње пукотине претварају у кањоне” и да се услед тога мора мењати однос према коришћењу фосилних горива (Guterres 2023). Ен Олхоф (*Anne Olhoff*), водећи аутор извештаја УН о емисијама штетних гасова наводи да је стање заправо много горе него што постојеће пројекције о расту средње температуре на глобалном нивоу указују. Према њеним речима

– најављени просечни раст од 3 степена целзијусова у целом свету истовремено значи и да ће у неким деловима Африке температура бити повећана за 60 степени (Frost 2023). Екстремне климатске промене у појединим светским регионима узроковаће дезертификацију, смањење обрадивих површина, недостатак воде и хране, масовне миграције и оружане сукобе. Овакве прогнозе институције ЕУ и уопште говорећи европски политичари схватају врло озбиљно. Без икакве сумње, у европским државама постоји свест о прогресивном нарушавању животне средине и убрзаним климатским променама, као и о томе да се нешто мора хитно и одлучно предузимати.

Паралелно са разрадом идеје о енергетској транзицији (деведесетих година 20. века), која ће касније коначно изродити Европски зелени договор, ЕУ је интензивно радила и на спољнополитичком плану иницирајући међународне договоре о заштити животне средине. У томе је предњачила, било да се радило о иницијативама унутар постојећих међународних организација (УН у првом реду) или мултилатералним разговорима на различитим дипломатским платформама (рецимо током састанака Г20). Због тога се ЕУ (и/или европске државе, чланице ЕУ) појављује као један од покретача Париског споразума (*Paris Climate Accords*).

Париски споразум је наставак ангажмана међународне заједнице у борби против климатских промена након истека Кјото протокола (*The Kyoto Protocol*). Овај протокол представљао је додаток на Оквирну конвенцију УН о промени климе (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC), усвојен је 1997. године, али је ступио на снагу тек 2005. године због проблема у процесу ратификације. Наиме, било је неопходно да га ратификује најмање 55 држава и да те земље чине најмање 55% загађивача (емитера штетних гасова – угљен диоксида, метана, азот субоксида, флуороугљоводоника, перфлуороугљоводоника и хексафлуорида). Први критеријум релативно је брзо усвојен, али са другим је ишло далеко теже (Grubb and Depledge 2001, 269–272). Највећи политички проблем представљала је чињеница да САД нису ни приступиле Кјото протоколу. Према првобитном предлогу требало је да САД, као највећи загађивач, смање емисију штетних гасова за 7% у односу на референтну 1990. годину, а мерењима у раздобљу 2008-2012. утврђено је да су тај параметар повећале за 9% (Shishlov, Morel and Bellassen 2016, 768–782). У међувремену, орочен, прекасно имплементиран и константно опструиран (највише од стране САД, због чега су онда остале државе постављале питања о неопходности спровођења

договореног), Кјото протокол је и истекао, те се у оквиру UNFCCC почело разговарати о његовој замени. Тако се, 2015. године током Самита COP21 у Паризу дошло до новог решења, повезаним са нешто другачијим приступом. Париским споразумом нису одређени егзактни рокови, он нема орочене периоде важења, па чак у основи нема ни изричите захтеве о квотама за смањивање штетних гасова. Париски споразум заснован је на добровољној основи, што се показало као добар увод јер су коначно на једну такву платформу пристале дословно све чланице ОУН.

Главни циљ земаља потписница је да задрже повећање глобалне просечне температуре знатно испод 2°C изнад прединдустријског нивоа. Овде се прединдустријски ниво односи на период пре индустријске револуције, то јест 1850-1900 (Walsh *et al.* 2017). Емисија гасова стаклене баште смањиваће се ослањањем на нова научна решења, кроз енергетску транзицију и иницијативама учесника. Иницијативе могу бити и законодавне, политичке и/или дипломатске, па иако се генерално споразум примењује добровољним обећањем учесника о смањивању емисија, његови аутори (највише аутори из система ОУН и ЕУ) остали су убеђени да ће транспарентност и притисак иницијатора (*peer pressure*) одређених акција утицати на све потписнике да примењују обећано и да прихватају оно што је став већине. Оваквим приступом рачуна се на то да ће опадати углед у међународним односима онима који не буду испуњавали националне петогодишње планове. Иначе, сви учесници су обавезни да представљају сопствене петогодишње националне планове за емисије гасова стаклене баште које сами дефинишу, према сопственим могућностима (UNFCCC 2015).

Наравно, без обзира на то што је све засновано на добровољности, чим се дошло до разраде теме о квотама и емисијама отворена је (стара) расправа о међусобним односима и трговини контингентима (што се чинило и током имплементације Кјото протокола). Земље које емитују мање гасова од договореног лимита могле су своје неискоришћене емисије продавати великим загађивачима (државама које емитују више од постављене границе). Ово је дефинисано чланом 6. Париског споразума који је међу кључним (Stavins 2016, 53–56). На Самиту COP26 у Глазгову 2019. године разматрана је примена члана 6. и тада је постигнута сагласност да државе потписнице могу трговати емисијама загађења (или, како је тада колоквијално представљано – „трговати угљеником”) и успоставити оквир за управљање Међународним преношењем исхода ублажавања (Internationally Transferred Mitigation Outcomes, ITMO). Утврђеним чланом 6.4. тако се дефинише да

постигнута емисија гасова у једној земљи може се пренети на другу земљу и урачунавати у њен национални петогодишњи план (односно квоту која је дефинисана планом). ЕУ је установила и сопствени систем трговања емисијама (European Union Emissions Trading System, EU ETS), који функционише још од 2005. године и у наредном периоду треба да буде проширен (пored „класичних загађивача” из сектора индустрије, такозвани ETS2 „покриваће” загађиваче из сектора друмског транспорта, те разне објекте и инсталације који представљају емитере загађења) (Bayer and Aklin, 8804–8812). У контексту смањења емисија гасова који долазе из индустрије, саобраћаја и других сектора ЕУ је утврдила реформу система трговине емисијама гасова (нпр. до 2026. године биће укинуте бесплатне накнаде за ваздушни промет и подстицаће се употреба одрживог ваздухопловног горива); увођење такси на робе у чијој производњи се користи угљеник или угљоводоници (да би се спречила алокација прљавих технологија из ЕУ у друге делове света); увођење Уредбе о расподели оптерећења између чланица ЕУ, а како би се повећали национални циљеви свих држава; поштривање правила за употребу угљеника у експлоатацији земљишта или шумарству; увођење нулте стопе емисије CO₂ за нове аутомобиле за приватну употребу и комбије од 2035. године; повећавање броја станица за пуњење електричних аутомобила и камиона који користе алтернативна горива; постепени прелазак на нова (алтернативна) бродска горива; дефинисање нових циљева за потрошњу енергије на нивоу ЕУ до 2030. године. Уз то, ЕУ је осмислила пакете за помоћ домаћинствима и малим произвођачима погођеним енергетском транзицијом који ће се финансирати преко Социјалног фонда за климатску политику (*Social Climate Fund*) (Aleksandrova, Kuhl and Malerba 2024, 878-893).

Поред ЕУ, слично поступају и остале развијене европске земље. Швајцарска је већ изразила жељу да купује ИТМО и потписала је уговоре о трговању са Перуом, Ганом, Сенегалом, Грузијом, Доминиканом, Вануатуом, Тајландом и Украјином (Federal Council 2022). Након што је то учинила Швајцарска, очекује се да ће, а због притиска иницијатора, овакав модел почети да примењују и други. У супротном, за почетак биће отворено питање њиховог угледа у међународним односима. Касније, ако се стекну услови и ако убедљива већина буде примењивала јединствени механизам за контролу емисије гасова, онда је могуће против оних који не буду примењивали механизам проводити одређене законодавне, политичке или дипломатске иницијативе. На Самиту COP29 одржаном у Бакуу

(Азербејџан) 2024. године ЕУ је покушала да изврши дипломатски притисак како би се наставило са даљом разрадом овог концепта, а што би укључивало формирање фонда за климатско финансирање вредног 300 милијарди долара годишње (о овоме више у наредном поглављу рада). Међутим, као што се јављају одређене недоумице на унутрашњем плану везане за имплементацију „зелене агенде” тако се јављају и недоумице везане за делотворност Париског споразума. То је нарочито уочљиво након одлуке Доналда Трампа да (поново) повуче САД из Париског споразума. Трамп је истоветну одлуку донео и 2017. године, само пола године након ступања на дужност (Bearak 2025). Не обазирјући се на критике ЕУ, Канаде и Кине, истрајао је на одлуци, мада се показало да процедура повлачења траје дуже него што се претпостављало. Процедура је формално покренута у новембру 2019. године, а окончана тек годину дана касније, па су тако (имајући у виду да је на новембарским изборима 2020. године победио Џозеф Бајден (*Joseph Biden*) и да је он „експресно вратио” САД у Париски споразум одмах после преузимања дужности) САД биле „одсутне” само неколико месеци (McGarth 2020). Занимљиво, ЕУ која је тада саопштила да САД чине „озбиљну грешку”, савезника за критиковање Трампове одлуке проналази у Кини (Policy Research Center for Environment and Economy 2024, 8-24). Кинески премијер Ли Кеђијанг (*Li Keqiang*) саопштио је: „У Кини постоји изрека: 'Ми поштујемо дату реч, стога наши потези воде ка успесима.' Кина ће се придржавати својих обавеза када је реч о климатским променама и није усамљена у томе. Наши стручњаци у овој области су у контакту са колегама из света и помно ће пратити активности на заштити климе” (Radio Slobodna Evropa 2017).

Уместо климатским променама, Доналд Трамп даје предност пројекту реиндустријализације САД. За разлику од ЕУ која жели да осигура економски раст кроз процес енергетске транзиције, Трамп фактички позива инвеститоре да користе енергенте који су најјефтинији и најдоступнији, без обзира како ће се њихова експлоатација и употреба одразити на животну средину. САД располажу деветим, најобимнијим потврђеним резервама нафте на свету (74 милијарде барела), а што је за њих још важно јесте и да су државе из непосредног комшилука на петом (Канада са 170 милијарди) и првом месту (Венецуела са 304 милијардом барела) (EIA 2023). Такође, располажу и значајним резервама угља и земног гаса. САД могу осигуравати своју енергетску безбедност ослањањем на ове ресурсе наредних деценија. Са овог становишта посматрано, њима није неопходна брза енергетска транзиција. Иначе, попут

европске и америчка економија бележи дуге интервале стагнације. САД нису више највећа светска економија, то је данас Кина. Такође, технолошки заостатак Кине, изражен пре само две деценије, сада више не постоји. Трампова намера да енергетску безбедност САД осигурава (повећаном) експлоатацијом нафте и гаса, јесте велики ударац за функционалност Париског споразума. Опет се понавља ситуација са почетка века када САД једноставно нису желеле да ратификују Кјото протокол што је упропастило иницијативе ЕУ и неколицине других држава, посвећених питању заштите климе. Отуда и још једна недоумица која се тиче делотворности Париског споразума и иницијатива ЕУ у том оквиру.

КЛИМАТСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ УН: ЕУ, СВЕТ И ПРОИЗВОЂАЧИ НАФТЕ

Свакако, не сме се занемарити ни утицај нафтног лобија на доносиоце политичких одлука у САД (McGreal 2021). Нафтним компанијама није у интересу да се примењује Париски споразум, исто као што им није у интересу да се даље разрађују било какве „зелене агенде”. То смањује њихове профите и угрожава пословање, а у условима америчке „корпоративне демократије” изграђене су процедуре за процес лобирања, постоје и легалне могућности вршења утицаја на председника САД. Моћне нафтне компаније заправо су „друга страна медаље” свих расправа о енергетској транзицији, климатским променама, новим начинима производње енергије и сличним темама. И поред, за већину држава – начелног, а за ЕУ и – конкретног деловања по питању енергетске транзиције, потрошња сирове нафте (подразумева се – и производња нафтних деривата) непрестано расте. У 2024. години потражња је просечно износила 104.5 милиона барела дневно, десет година раније то је било око 92 милиона, а 2004. испод 83 милиона (Statista 2024). Једини пад забележен је 2020. године и то је представљало директну последицу ниже тражње током пандемије. Просто, на тржиште нафте актуализација напред наведених тема има само ограничени утицај. „Величина тржишта сирове нафте је у сталном порасту последњих година. Тржиште ће порасти са 3055.97 милијарди долара у 2024. на 3207.18 милијарди долара у 2025. години уз комбиновану годишњу стопу раста (CAGR) од 4,9%. Раст у посматраном периоду може се приписати индустријализацији и економском расту сектора транспорта, петрохемијске индустрије, производњи електричне енергије, глобалној потражњи за енергијом.

Очекује се да ће величина тржишта сирове нафте имати стабилан раст у наредних неколико година. Она ће порасти на 3795.54 милијарде долара у 2029. години уз комбиновану годишњу стопу раста (CAGR) од 4,3%“ (TBRs 2025). Тржиште нафте показује „отпорност“ и не могу га пореметити планови о декарбонизацији. Са динамичнијим економским растом такозваних „земаља у развоју“ појавиће се потребе за још већом експлоатацијом и прерадом сирове нафте. Енергенти су нужни за економски развој, често и нема реалне алтернативе осим употребљавати „угљоводонике“ као основу у осигуравању енергетске безбедности државе, а на то треба додати и моћ нафтних компанија да креирају политичке процесе. На примарном тржишту вредном више од 3 хиљаде милијарди долара послују компаније које годишње обрћу више стотина милијарди долара и које су важне не само као достављачи енергената, него и као покретачи економских процеса у различитим државама.

Деловање нафтних компанија на успоравање или релативизацију процеса који се осмишљавају зарад енергетске транзиције сада се види и у раду Климатских конференција УН. У том контексту могу се навести два илустративна примера са последње две конференције, одржане у Дубаију (УАЕ) 2023. године и Бакуу (Азербејџан), годину дана касније. Скуп у Дубаију проглашен је контроверзним и пре него што је одржан. Не само да су УАЕ седми највећи произвођач сирове нафте на свету, него је за председавајућег конференције именован Султан Ахмед Ал-Џабер (*Sultan Ahmed Al Jaber*), извршни директор Националне нафтне компаније Абу Дабија (Abu Dhabi National Oil Company, ADNOC) (Al-Sarihi 2023).

Скуп су обележили сукоби између ЕУ (која је имала подршку још неких земаља колективног Запада попут Канаде и Аустралије) са једне, и Кине и Индије са друге стране. Позицију Кине и Индије дели читав низ држава у развоју (и сиромашних држава), али и произвођачи фосилних горива, што онда овом ставу даје „додатну политичку тежину“. Сукоб је у основи начелног карактера и тиче се примене једног од два понуђена концепта: „избацивања“ (*out*) или „смањивања“ (*down*) употребе фосилних горива у будућности. *Out* подразумева да се одреди крајњи рок за избацивање фосилних горива из употребе, а да државе које не буду поштовале одредбе договора након усвајања овог концепта – плаћају „пенале“ и трпе одређене санкције „међународне заједнице“. *Down* значи да се договор усмерава ка постепеном смањивању удела фосилних горива у глобалном енергетском миксу. Као први и трећи највећи емитери угљендиоксида на свету, Кина и Индија су за

опцију постепеног смањивања и то образлажу потребом да се и даље у одређеној мери користе фосилна горива како би се осигурао дугорочни раст бруто друштвеног производа (Modi 2023; Patel 2024). Земљама у развоју то је нужно зарад борбе против сиромаштва. Земље у развоју немају капацитете (финансијске, технолошке, привредне) да изврше ефикасну енергетску транзицију у релативно кратком року, односно такав пројекат могао би исцрпети њихове економије (морали би да увозе технологије, „пребацују” се на коришћење скупљих аутомобила и транспортних средстава, граде нове логистичке центре и инфраструктурне објекте који им нису тренутно приоритетни) и показати се контрапродуктивним. Такође, проблематична су и питања одређивања референтних година за почетак оцењивања одређених процеса. Зашто је 1990. година референтна за оцене повећања или смањења емисије штетних гасова? Климатске промене последица су загађења и емисије штетних гасова током последњег века, па се и одговорност мора утврђивати на другачији начин. Став индијских политичара је да њихова земља, мерено по глави становника – и даље емитује штетне гасове испод просека, док је за Кинезе спорна иницијатива према којој се даље напредовање у производњи енергије из обновљивих извора упоређује са стањем у 2022. години (ЕУ је предложила да се као стратешки циљ прогласи три пута више произведене „зелене енергије” до 2030. године) (Proroković 2024, 13-16). Због свега, еколошке и енергетске теме дубоко су политизоване, те су и расправе кренуле другим током. „Наметање концепције ‘out’ у најширем могућем политичком смислу јесте покушај да се на дуги рок замрзне постојеће стање у расподели моћи на глобалном нивоу. Или, још тачније – то је средство да се спречи даља трансформација структуре светског политичког система ка мултиполарној. Један од индикатора моћи јесте и економска моћ. Богате државе колективног Запада, истина уз енормне трошкове – могу себи приуштити одустајање од фосилних горива. Окренуће се ка потпуној употреби енергије добијене из обновљивих и еколошки чистих извора. Шта ће бити са осталим земљама и регионима? Поготово, шта ће бити са земљама у развоју? Како да оне изврше енергетску транзицију? Одакле им новац за то? Како ће се то одразити на њихову економску моћ и затим на њихов положај у светском политичком систему? Значи ли то да морају одустати и од борбе против сиромаштва? И ако не могу искоренити сиромаштво, хоће ли, пре или касније, доћи до крупних унутрашњих дестабилизација“ (Proroković 2024, 13).

Што под утицајем нафтних корпорација (и дипломатија „држава произвођача” из којих су нафтне корпорације), што под притиском земаља у развоју на конференцији COP28 у Дубаију суштински је прихваћена концепција „смањивања” (*down*), чија се примена у пракси може растезати и одуговлачити (никакве гаранције нема да ће се овај процес завршити 2050. године, посебно након поновног повлачења САД из Париског споразума) (UN Climate Change Conference 2023). Зато се нису могли очекивати неки „епохални” резултати на конференцији COP29 организованој крајем 2024. године у Азербејџану, те је Папуа Нова Гвинеја „прогласила бојкот климатског самита УН, означивши преговоре о глобалном загревању као губљење времена препуног празних обећања великих загађивача” (France24 2024). Европска унија је критиковала Азербејџан пошто домаћини нису на дневни ред ставили ни тачку о плану постепеног укидања фосилних горива, већ само разматрање теме о ублажавању последица климатских промена и примене договореног у Дубаију (Mooney, Hancock and Williams 2024). Ублажавање последица подразумева формирање фонда за климатско финансирање, вредног 300 милијарди долара годишње, којим би се кредитирали пројекти енергетске транзиције у земљама у развоју и охрабривале регионалне интеграције мрежа обновљивих извора енергије које ће помоћи ефикаснији приступ „зеленој енергији” (Townend 2024). Спремност да учествују у кредитирању ових пројеката исказали су Светска банка (World Bank), Европска инвестициона банка (European Investment Bank) и Азијска развојна банка (Asian Development Bank), али се у сваком случају очекује да највећи део инвестиција дође из приватних извора. Ово питање изазвало је напетости пошто су представници земаља у развоју остали на становишту да су ова средства недовољна (према њиховој пројекцији потребно је најмање 500 милијарди годишње), а представници ЕУ и САД инсистирали су да се и друге државе са значајнијим ресурсима, попут Кине и чланица Заливског савета за сарадњу укључе у финансирање пројеката путем јавних грантова и других видова директне подршке (Alayza and Larsen 2025). Са становишта конкретизације, практично једине нове теме која је покренуте у Бакуу тичу се успостављања рокова за постепено избацивање угља из употребе и развој тржишта зеленог водоника. О употреби нафте, њеној експлоатацији и производњи нафтних деривата – нових закључака нема. Нити постоје икакве назнаке да ће их бити. Иницијативе ЕУ кроз Климатске конференције УН остају ограниченог домета и без широке подршке осталих актера у међународним односима.

ЗАКЉУЧАК: ДОКЛЕ СЕ СТИГЛО СА ПРИМЕНОМ СТРАТЕГИЈЕ?

Енергетску безбедност Европе обликују стратегије ЕУ које су засноване на Европском зеленом договору и ширем оквиру енергетске транзиције. Прво, ЕУ је „увозник угљоводоника”, зависи од туђих „изворишта” сирове нафте и природног гаса, па је неопходно осмислити начин како би се смањила таква врста зависности. Друго, заједно са енергетском транзицијом ЕУ жели да промовише и циркуларну економију, што ће значајно утицати на трансформацију како привредног система, тако и навика становништва. На такав начин постављају се нови постулати за функционисање европске економије, више ослоњене на локалне произвођаче и локалне ресурсе. Треће, ЕУ дефинише климатске промене за једну од кључних претњи глобалној безбедности и усмерава се на борбу против њих. Четврто, за ЕУ „зелена агенда” постаје један од кључних спољнополитичких циљева, као глобални лидер у овој области Европа гради нови имиџ у међународним односима, што је значајно за остваривање утицаја и јачање политичке моћи. Из наведених разлога, циљ ЕУ је да до 2050. године постигне „климатску неутралност”.

Истовремено, ЕУ се суочава са неколико актуелних и потенцијалних проблема у имплементацији ове „велике стратегије” (односно – Европског зеленог договора), због чега је у питању како ће се целокупан концепт даље примењивати и разрађивати. Прво, треба имати у виду да, независно за стратегију ЕУ, производња нафте (наравно и потрошња нафте) непрестано расте. Да би се осигурао континуалан економски раст нужни су енергенти, а основни енергент је нафта. Потрошња нафтних деривата непрестано расте у свим земљама у развоју, али и у појединим развијеним државама. Нафта је потребна, као што су потребни и гас и угаљ, па ће ови енергенти и даље у будућности имати водећу улогу на глобалном тржишту. Услед тога, стратегије ЕУ морају бити оријентисане дугорочно, што смањује њихову делотворност и „отупљује” политичку продорност. Друго, инсистирање ЕУ на брзој енергетској транзицији, што укључује примену концепта *out* и изградњу тржишта за трговину емисијама загађења (које постоји од 2005. године, а сада функционише у оквиру Париског споразума) није добро прихваћено од читавог низа других актера међународних односа. Без широке међународне подршке ЕУ неће моћи да (поједине или све) одредбе својих стратегија преточи у међународне стандарде,

па јој је због тога потребан „тактичнији” дипломатски приступ. ЕУ предњачи у пословима енергетске транзиције, жели да буде и јесте глобални лидер на том пољу, али никако не сме упасти у замку да постане „морални судија” у међународним односима по питањима „зелене агенде”. Таква врста политизације борбе против климатских промена може само штетити и циљевима ЕУ и угледу европских држава. Треће, ЕУ у овом послу не може рачунати на традиционалног савезника – САД. Већ два пута за мандата Доналда Трампа САД су иступале из Париског споразума, што указује да за део америчке елите (политичке и пословне) борба против климатских промена није приоритет, односно за њих је важније покренути реиндустријализацију америчке економије засновану на употреби угљоводоника. Имајући у виду да безбедност Европе у великој мери зависи од САД (због улоге НАТО), конфликт са САД по овом (за ЕУ стратешком) питању може се рђаво одразити на укупну европску безбедност. Четврто, када је о расту европске економије реч, њега или нема или се одвија по минималним (рекло би се и занемарљивим) стопама већ пуне две деценије. Примена Европског зеленог договора подразумева 1000 милијарди евра инвестиција до 2030. године, а није јасно одакле ће те инвестиције стићи. Поготово ако се имају у виду све недоумице које се јављају за примену „зелене агенде” у другим деловима света. Пето, конкурентност европске економије на светском тржишту непрестано опада. Енергетска транзиција, као скуп и захтеван процес (који се мора субвенционисати) узроковаће да европски производи постану још скупљи на светском тржишту. Док ЕУ размишља о дугорочним ефектима енергетске транзиције, краткорочни и/или средњерочни губици узроковани опадањем извоза и успоравањем економске динамике могу оставити фаталне консеквенце на европску економију.

Шесто, трошкови рата у Украјини (наоружавање украјинских војних снага и други видови помоћи званичном Кијеву) и амортизовања последица рата у Украјини (субвенционисање куповине енергената) утичу на способност ЕУ да финансира и кредитира остале стратешке циљеве, укључујући и енергетску транзицију. Овај трошак је, имајући у виду околност да ће се о политичком решавању Украјинске кризе мање питати европске земље од Русије и САД – ненадокнадив. Седмо, суочене са унутрашњим проблемима и непрестаним расправама о даљој континенталној (дез)интеграцији европске државе се (политички) дестабилизују. То значи и да нема консензуса око стратешких питања између кључних политичких чинилаца. За

реализацију тако великог плана какав је Европски зелени договор неопходни су и политички консензус и дугорочна стабилност.

Жеље везане за осигуравање европске енергетске безбедности преко имплементације „зелене агенде” су једно, а реалност са којом се среће ЕУ нешто сасвим друго. Идеја о енергетској транзицији јесте корисна и племенита, али само уколико се тако не угрожава сопствена конкурентност на светском тржишту и текућа економска динамика. Такође, за спровођење те агенде морају се пронаћи савезници и придобијати други актери међународних односа. У супротном, са спровођењем енергетске транзиције, на начин како се то чини, ЕУ може угрозити сопствену стабилност и нарушити своју позицију у међународним односима.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Alayza, Natalia and Gaia Larsen. 2025. “How to Reach \$300 Billion — and the Full \$1.3 Trillion — Under the New Climate Finance Goal.” *World Resources Institute*, February 20, 2025. Last accessed on February 22, 2025. <https://www.wri.org/insights/ncqg-climate-finance-goals-explained>
- Aleksandrova, Mariya, Laura Kuhl, and Daniele Malerba. 2024. “Unlocking climate finance for social protection: an analysis of the Green Climate Fund”, *Climate Policy*, 24(7): 878–893.
- Al-Sarihi, Aisha. 2023. “COP28 controversy and the challenge of energy transition in the Gulf.” *Chatham House*, December 18, 2023. Last accessed on February 3, 2025. <https://www.chathamhouse.org/2023/12/cop28-controversy-and-challenge-energy-transition-gulf>
- Bayer, Patrick, and Michaël Aklin. 2020. “The European Union Emissions Trading System reduced CO₂ emissions despite low prices.” *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117 (16): 8804–8812.
- Bearak, Max. 2025. “Trump Orders a U.S. Exit From the World’s Main Climate Pact.” *New York Times*. January 20, 2025. Last accessed on February 1, 2025. <https://www.nytimes.com/2025/01/20/climate/trump-paris-agreement-climate.html>
- Deimantaite, Aiste. 2020. “The EU and national sovereignty: the encounter of two concepts of sovereignty. Change or continuity?”, *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, Vol 12 (3): 59–69.
- US Energy Information Administration [EIA]. 2023. “Petroleum and other liquids.” Last accessed on February 2, 2025. <https://www.eia.gov/international/data/world/petroleum-and-other-liquids/annual-crude-and-lease-condensate-reserves>

- Economist Intelligence Unit [EIU]. 2022. "Energy crisis will erode Europe's competitiveness in 2023." October 13, 2022. Last accessed on January 26, 2025. <https://www.eiu.com/n/energy-crisis-will-erode-europe-competitiveness-in-2023/>
- Evropski parlament. 2019a. „Evropski parlament proglasio klimatsku krizu.” European Union, November 28, 2019. Last accessed on January 20, 2025. <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/press-room/20191121IPR67110/europski-parlament-proglasio-klimatsku-krizu>
- Evropski parlament. 2019b. „Što je ugljična neutralnost i kako je postići do 2050.?” European Union, October 3, 2019. Last accessed on January 20, 2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20190926STO62270/sto-je-ugljicna-neutralnost-i-kako-je-postici-do-2050>
- Evropski parlament. 2024. „Zeleni plan: ključ za klimatski neutralan i održiv EU”, European Union, July 10, 2024. Last accessed on January 19, 2025. <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20200618STO81513/zeleni-plan-kljuc-za-klimatski-neutralan-i-odrziv-eu>
- Federal Council. 2022. "Bilateral climate agreements", Confederation Suisse. Last accessed on January 21, 2025. <https://www.bafu.admin.ch/bafu/en/home/topics/climate/info-specialists/climate--international-affairs/staatsvertraege-umsetzung-klimauebereinkommen-von-paris-artikel6.html>
- France24. 2024. "Papua New Guinea to boycott 'waste of time' UN climate summit." October 31, 2024. Last accessed on January 25, 2025. <https://www.france24.com/en/live-news/20241031-papua-new-guinea-to-boycott-waste-of-time-un-climate-summit>
- Frost, Rosie. 2023. "World on track for nearly 3C of warming under current climate plans, UN report warns" *Euronews*. November 20, 2023. Last accessed on January 24, 2025. <https://www.euronews.com/green/2023/11/20/world-on-track-for-up-to-29c-of-warming-under-current-climate-plans-un-report-warns>
- Grubb, Michael and Joanna Depledge. 2001. "The Seven Myths of Kyoto", *Climate Policy*, 1(2): 269–272.
- Guterres, António. 2023. "Secretary-General's opening remarks at press encounter at COP28." *United Nations*. December 11, 2023. Last accessed on January 17, 2025. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2023-12-11/secretary-generals-opening-remarks-press-encounter-cop28>
- Heemskerk, Frank. 2022. "Europe's loss in competitiveness: Home-made solutions for a home-made problem." *BRE Review*. University of Turku.

- Last accessed on January 22, 2025. <https://sites.utu.fi/bre/europes-loss-in-competitiveness-home-made-solutions-for-a-home-made-problem>
- Irwin-Hunt, Alex. 2023. "Business leaders warn of Europe's declining competitiveness." *FDI Intelligence*, January 19, 2023. Last accessed on January 23, 2025. <https://www.fdiintelligence.com/content/news/business-leaders-warn-of-europes-declining-competitiveness-81922>
- McGarth, Matt. 2020. "Climate change: US formally withdraws from Paris agreement" *BBC*. November 4, 2020. Last accessed on January 24, 2025. <https://www.bbc.com/news/science-environment-54797743>
- McGreal, Chris. 2021. "How a powerful US lobby group helps big oil to block climate action." *Guardian*. July 19, 2021. Last accessed on February 3, 2025. <https://www.theguardian.com/environment/2021/jul/19/big-oil-climate-crisis-lobby-group-api>
- Modi, Ashish. 2023. "Decarbonization: A way forward for India" *Times of India*. June 29, 2023. Last accessed on April 10, 2025. <https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/voices/decarbonization-a-way-forward-for-india/>
- Mooney, Attracta, Alice Hancock and Aime Williams. 2024. "Oil-rich nations 'pushback' against fossil fuel phaseout." *Financial Times*. September 13, 2024. Last accessed on February 2, 2025. <https://www.ft.com/content/c1e13d08-9917-44d3-bd63-5916a320e451>
- Patel, Anika. 2024. "What to expect in China's climate pledge for 2035", *Carbon Brief*. November 1, 2024. Last Accessed on April 9, 2025. <https://www.carbonbrief.org/experts-what-to-expect-in-chinas-climate-pledge-for-2035/>
- Policy Research Center for Environment and Economy. 2024. *China – EU Cooperation on Environment and Climate*. Beijing: Research Center for Xi Jinping Thought, National Energy Conservation Center, Xinhua Institute, Institute of Science and Development. Last Accessed on April 9, 2025. <http://www.prcee.org/yjcg/yjbg/202405/W020240506755293118034.pdf>
- Proroković, Dušan. 2023. „Evropa ispada u drugu ligu, Kina grabi ka – prvom mestu.”, *Radio Sputnik*. June 4, 2023. Last accessed on January 21, 2025. <https://sputnikportal.rs/20230604/evropa-ispada-u-drugu-ligu-kina-grabi-ka--prvom-mestu-video-1156650693.html>
- Proroković, Dušan. 2024. „COP28: pobjeda naftnog lobija i odraz na geopolitiku Balkana.” U: *Energetske geopolitičke igre na Zapadnom Balkanu*, ur. Ljubinko Mitrović, 10–26. Banja Luka: Centar za lobiranje.
- Radio Slobodna Evropa*. 2017. „Tramp: SAD se povlače iz klimatskog sporazuma, Obama kritikuje.” June 1, 2017. Last accessed on January 20, 2025. <https://www.slobodnaevropa.org/a/28523480.html>

- Reuters. 2023. "German economy entered recession as inflation hurt consumers" May 25, 2023. Last accessed on January 22, 2025. <https://www.reuters.com/markets/europe/germany-enters-recession-2023-05-25/>
- Shishlov, Igor, Romain Morel, and Valentin Bellassen. 2016. "Compliance of the Parties to the Kyoto Protocol in the first commitment period." *Climate Policy*, 16 (6): 768–782.
- Stavins, Robert. 2016. "Market Mechanisms in the Paris Climate Agreement: International Linkage under Article 6.2.", In: *The Paris Agreement and Beyond: International Climate Change Policy Post-2020*, ed. by Robert N. Stavins and Robert C. Stowe, 53–56, Cambridge, Mass.: Harvard Project on Climate Agreements.
- Statista. 2024. "Demand for crude oil worldwide from 2005 to 2023, with a forecast for 2024." May 22, 2024. Last accessed on February 2, 2025. <https://www.statista.com/statistics/271823/global-crude-oil-demand/>
- The Bussiness Research Company [TBRC]. 2025. "Crude Oil Global Market Report 2025." London. Last accessed on February 1, 2025. <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/crude-oil-global-market-report>
- Townend, Ruth. 2024. "What is COP29 and why is it important?" *Chatham House*. November 14, 2024. Last accessed on February 1, 2025. <https://www.chathamhouse.org/2024/10/what-cop29-and-why-it-important>
- UN Climate Change Conference. 2023. "UN Climate Change Conference - United Arab Emirates 30.11-12.12.2023". Last accessed on February 1, 2025. <https://unfccc.int/cop28>
- United Nations Framework Convention on Climate Change [UNFCCC]. 2015. "The Paris Agreement", UN. Last accessed on January 28, 2025. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>
- Valatsas, Dimitris. 2019. "Grean Deel, Greener World." *Foreign Policy*. December 17, 2019. Last accessed on January 22, 2025. <https://foreignpolicy.com/2019/12/17/united-states-democrats-green-new-deal-eu-europe-technically-feasible-environment-progress/>
- Walsh, Brian, Philippe Ciais, Ivan A. Janssens, Josep Peñuelas, Keywan Riahi, Felicjan Rydzak, Detlef P. van Vuuren and Michael Obersteiner [Walsh et al.]. 2017. "Pathways for balancing CO 2 emissions and sinks." *Nature Communications*, 8 (1): 14856. Last Accessed: April 12, 2025. <https://www.nature.com/articles/ncomms14856>

Dušan Proroković**Institute of International Politics and Economics, Belgrade*

EUROPE'S ENERGY SECURITY AND THE CONCLUSIONS OF THE UN CLIMATE CHANGE CONFERENCES: BETWEEN DESIRE AND POSSIBILITIES**

Resume

First, the EU is a “hydrocarbon importer”, dependent on foreign “sources” of crude oil and natural gas, so it is necessary to devise a way to reduce this type of dependence. Second, together with the energy transition, the EU wants to promote the circular economy, which will significantly affect the transformation of both the economic system and the habits of the population. In this way, new postulates are being set for the functioning of the European economy, more reliant on local producers and local resources. Third, the EU defines climate change as one of the key threats to global security and is focused on combating it. Fourth, for the EU, the “green agenda” is becoming one of the key foreign policy goals, as a global leader in this area, Europe is building a new image in international relations, which is important for exercising influence and strengthening political power. For the above reasons, the EU’s goal is to achieve “climate neutrality” by 2050. At the same time, the EU is facing several current and potential problems in the implementation of this “grand strategy” (i.e. the European Green Deal), which is why the question is how the entire concept will be further applied and developed. The desire to ensure European energy security through the implementation

* E-mail: dusan@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID ID: 0000-0003-3064-2111

** The paper represents an expanded version of the author’s presentation at an international scientific conference “Geopolitics of Energy in the Western Balkans: Issues and Opportunities” held on February 27-28, 2025 in Belgrade, organized by the Union - Nikola Tesla University and the Institute for Political Studies. The paper presents findings of a study developed as a part of the research project “Serbia and challenges in international relations 2025”, financed by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia, and conducted by the Institute of international politics and economics, Belgrade, during the year 2025.

of the “green agenda” is one thing, and the reality that the EU is facing is something else entirely. The idea of an energy transition is useful and noble, but only if it does not jeopardize its own competitiveness on the world market and the current economic dynamics. Also, to implement this agenda, allies must be found and other actors in international relations must be won over. Otherwise, by implementing the energy transition in the way it is being done, the EU may jeopardize its own stability and undermine its position in international relations. This paper draws attention to the real problems that exist in the implementation of the energy transition, as well as to the shortcomings that could cause European countries to face major consequences in the coming period. The energy transition is one of the most important strategic goals of the EU. By implementing this strategic goal of the EU (through the implementation of the European Green Deal), not only energy security is ensured, but also the transformation of the entire EU economic system is induced. Focused on 2050, by which time it wants to complete this work and become climate neutral, the EU seems to be paying less and less attention to the real problems and shortcomings that make the aforementioned concept increasingly questionable.

Keywords: energy transition, Paris Agreement, climate change, EU, UN climate conferences, European Green Deal

* Овај рукопис је примљен 4. марта 2025. године, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције 14. априла 2025. године.